

Maticná činnosť zameraná na propagáciu národnej histórie

Matica slovenská vyhlásila rok 2022 za Rok odkazu štúrovcov. Na tento koncept upriamila aj svoju aktívnu činnosť. Po dvoch rokoch pandémie ochorenia COVID-19, kedy kultúrny život v celej krajine musel ustať, sa vrátila naša národná inštitúcia opäť naplno k svojej činnosti s ešte väčším odhodlaním, navzdory zníženým finančným možnostiam a v obmedzenom personálnom obsadení. Opäť dokázala svoju oprávnenosť a nezastupiteľné miesto pri udržiavaní národného povedomia a uchovania si historickej pamäti. Už tradične zorganizovala desiatky spomienkových, kultúrnych a osvetových podujatí. Odhaľovala pamätníky, pripomínala si významné dejinné udalosti a osobnosti, rovnako aj kultúrne dedičstvo. Len v rámci hlavných maticných aktivít išlo o desiatky podujatí, nehovoriac o možno aj stovkách akcií organizovaných našimi miestnymi odborníkmi, oblastnými pracoviskami, ako aj individuálne aktívnymi členmi Matice slovenskej. Matica vydáva viacero odborných periodík, len za vedecký pilier spomeňme *Historický zborník*, *Slováci v zahraničí*, *Slovensko – Národné spektrum*, časopis, ktorý po úspešnom štarte prechádza od nového roka na štvrtročnú periodicitu.

Matica mala viacero podujatí – spomienkových či popularizačných – pripomínajúcich si našu históriu. Výpočet by šiel k niekoľkým desiatkam. Spomeňme aspoň pár najvýznamnejších. Odhalenie pamätnej tabule Jozefovi Karolovi Viktorinovi v Budapešti 20. marca 2022, pravidelné každoročné spomienkové podujatie pripomínajúce si udalosti Malej vojny v Spišskej Novej Vsi 24. marca 2022, ako jedna z mála inštitúcií si pripomenula aj dvojsté výročie narodenia Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši 24. apríla, rovnako aj Jána Palárika v Majcichove 27. apríla. Korunovala to podujatím spojeným s odborným seminárom *Janko Kráľ a štúrovci v Novohrade a Honte* organizovaným 28. apríla v Lučenci. Už takmer tradične si mladí maticári pripomenuli štúrovskú generáciu výstupom na Devín 26. apríla. Informačné ústredie pripravilo putovnú výstavu *Inšpiratívni maticári* v mestách Bratislava, Žilina, Nitra a Michalovce v dňoch od 29. apríla do 22. augusta 2022. Dňa 4. mája sa uskutočnilo odborné kolokvium *Dialógy medzi slovenskou a českou filozofiou* na pôde Národohospodárskej fakulty Vysokej školy ekonomickej v Prahe. 28. mája sa odhalila pamätná tabuľa slovenským dobrovoľníkom z r. 1849 v obci Sol' vo Vranovskom okrese. Matica slovenská si 7. júna v Martine pripomenula celodňovým kultúrnym podujatím *Štúrovci v súradniciach národných dejín* dvojsté výročie narodenia Janka Kráľa, Jána Francisciho, Jána Kalinčiaka, Štefana Marka Daxnera, Samuela Dobroslava Štefanoviča a Samuela Galandu. V tento deň odhalila bronzovú bustu Štefanovi Markovi Daxnerovi pred svojou druhou historickou budovou. V júni si rovnako pripomenula Petra Michala Bohúňa v Liptovskom Mikuláši a Jána Rotaridesa v Rykynčiciach; v júli s odhalením pamätnej tabule v Sklabini Janka Kučeru a Jakuba Grajchmana v Hybe. Matica slovenská venovala veľkú pozornosť oslavám storočnice narodenia dlhoročného predsedu Vladimíra Mináča, ku ktorému pripravila triptych podujatí: 8. augusta (Bratislava), 10. augusta (Rimavská Sobota) a konferenciu *Mináč 100, Clementis 120* 7. októbra opäť v Bratislave. V auguste si pripomenula Janka Kalinčiaka

v Martine, v Prešove zorganizovala podujatie *Štúrovci na Šariši* a pripomenula si Bohuslava Nosáka-Nezabudova v Sabinove. Ťažiskovou akciou vedeckého piliera bola realizácia konferencie *Odkaz štúrovskej generácie* konanej v dňoch 8. – 9. septembra v Martine. Nezabudlo sa ani na osobnosti z povstaleckej histórie. V obci Smižany sme oslávili 110. výročie narodenia Jána Nálepku, slovenského dôstojníka a partizánskeho veliteľa a hrdinu Malej vojny. Nezabudlo sa ani na sté výročie narodenia Romana Kaliského 22. septembra v Bratislave. Koncom októbra sme si pripomenuli Augusta Horislava Krčméryho v Hornej Mičinej (19. októbra) a stodesiate výročie vzniku tajného slovenského študentského spolku *Mor ho!* v Banskej Bystrici (25. októbra). Krajanské múzeum zorganizovalo 26. októbra v Martine, pre pandémiu v roku 2021 zrušený, medzinárodný odborný seminár k 101. výročiu narodenia Štefana Boleslava Romana a 52. výročiu založenia Svetového kongresu Slovákov. Matica nezabudla ani na legionársku obec spomienkovým podujatím na Jozefa Miloslava Országha 15. decembra v Bratislave. To je len najstručnejší výber z hlavných a najväčších matičných podujatí odkazujúci na našu minulosť, na historických národných dejateľov. Z veľkého množstva osvetových, spomienkových a vedeckých počinov by som spomenul dve ťažiskové podujatia pre vedecký pilier našej národnej inštitúcie, a to: triptych podujatí k stému výročiu narodenia Vladimíra Mináča a ústrednú vedeckú konferenciu *Odkaz štúrovskej generácie*.

Seriál podujatí k storočnici „baťku“ Mináča

Matica slovenská odštartovala triptych podujatí venovaných významnému spisovateľovi povojnového obdobia, národnému umelcovi a dlhoročnému predsedovi ustanovizne Vladimírovi Mináčovi (* 10. august 1922 Klenovec – † 25. október 1996 Bratislava) najskôr 8. augusta spomienkovým podujatím v Bratislave. Predstavitelia Matice spolu so zástupcami slovenskej kultúrno-umeleckej obce sa stretli pri hrobe národného umelca na cintoríne v Slávičom údolí. Pri hrobe prehovoril predseda Matice slovenskej, ktorý zdôraznil ideový význam osobnosti Vladimíra Mináča a potrebu jeho spoločenskej rehabilitácie, nadčasovosť Mináčovho odkazu a aktuálnosť pre dnešok. Pripomenul, že aktívne bojoval v druhej svetovej vojne a bol pevný národovec so silným sociálnym cítením a dodal, že bol dôstojným pokračovateľom národoveckých generácií od 19. storočia. Podujatie pokračovalo v bratislavskom Dome Matice slovenskej vystúpeniami, ale aj spomienkovými vstupmi pamätníkov. Vystúpili predseda Matice slovenskej Marián Gešper, tajomník Spolku slovenských spisovateľov Štefan Cifra rozsiahlym príspevkom, ktorý analyzoval Vladimíra Mináča literárne, politicky, filozoficky, no predovšetkým so zameraním na okolnosti politického boja okolo trojjedinej ústavy; syn Vladimíra Mináča pripomenul osobnosti, ktoré Mináča spomínajú, jeho prínos pri budovaní tretej budovy Matice slovenskej, Pamätníka slovenskej literatúry a prínos vo vydavateľskej činnosti Matice (predovšetkým *Slovenský biografický slovník*); spisovateľka Gabriela Rothmayerová pripomenula, že hlavná postava jej románu *Vtedy na východe* je práve Vladimír Mináč, porozprávala niekoľko spomienok z viacerých etáp ich životných stretnutí; osobný priateľ a spisovateľ Peter Holka, spoluautor knihy rozhovorov s Vladimírom Mináčom (*V košeli zo žihľavy*), spomenul ako Mináč zdôrazňoval, že je dôležité čítať; Eduard Chmelár zase doplnil, že Mináča treba nielen čítať, ale aj počúvať, keďže jeho

nadčasový záber a odkaz sa týka aj dneška. Skritizoval úbohosť útokov na Mináča v roku 1989 a nevyvážené hodnotenie Mináčovho prínosu; ďalej sa prihovoriť správcu Matice slovenskej a šéfredaktor *Slovenských národných novín* Maroš Smolec, profesor kulturológie Jozef Leikert, spoluautor najnovšej knihy o Romanovi Kaliskom *Cesta búrnym storočím*, ktorý sa zamerala na vzťah Vladimíra Mináča s Romanom Kaliským, a o svoje spomienky sa podelil aj jeho priateľ a pamätník, spisovateľ a žurnalista Peter Štrelinger. Súčasťou podujatia bola aj vernisáž k malej výstavke, ktorá obsahovala fotografie, citáty a knihy.

Triptych akcií pokračoval okázalým podujatím v jeho rodnom gemersko-malo-hontskom regióne, v Rimavskej Sobote 10. augusta. Začal ho vedecký seminár, ktorý mal presah od literárnej kritiky cez dejiny Matice slovenskej až po filozofiu a odohrával sa v priestoroch hotela Zlatý býk. Hlavným organizátorom a moderátorom bol riaditeľ Slovenského historického ústavu Matice slovenskej Radoslav Žgrada, ktorý zároveň vo svojom príspevku pripomenul Mináčov vzťah k rodnému kraju a jeho pôsobenie v Matici slovenskej. Nasledovali príspevky zamestnancov Slovenského literárneho ústavu Matice slovenskej Júliusa Lomenčíka, Pavla Pareničku a Lukáša Perného, ktoré detailne rozoberali Mináčovu esejistiku, literárnu tvorbu, ako aj rekonštrukciu Mináčovej filozofie a špeciálne slovenskej filozofie dejín. Na záver vystúpila riaditeľka Krajanského múzea Zuzana Pavelcová, ktorá sa zamerala na tému Mináčovho vzťahu k zahraničným Slovákom. Vedecký seminár otvoril aj uzavrel príhovorom predseda Matice slovenskej vyzdvihnutím všestranného intelektuálneho prínosu osobnosti Vladimíra Mináča. Príspevky sa publikovali v časopise *Slovensko – Národné spektrum* v dvoch blokoch, v čísle 2/2022 a v čísle 1/2023. Nasledovalo slávnostné odhalenie Mináčovej busty v Aleji dejateľov na hlavnom Námestí Š. M. Daxnera v Rimavskej Sobote. Zúčastnili sa na ňom predstavitelia Matice slovenskej, samosprávy a politického života. Treťou časťou podujatia bol kultúrny program zameraný na folklórnu hudbu, tanec, prednes poézie a tiež divadelné prvky v mestskom kultúrnom dome.

Triptych podujatí ukončila veľká vedecká konferencia *Mináč 100, Clementis 120* dňa 7. októbra 2022 v priestoroch Inštitútu ASA. Konferenciu otvoril príhovor predsedu Matice slovenskej Mariána Gešpera a riaditeľa Inštitútu ASA Martina Muránskeho. Prihovoril sa tajomník Spolku slovenských spisovateľov Štefan Cifra, správca Matice slovenskej Maroš Smolec, tajomník Matice slovenskej a tvorca filmu *Zobrané spory Vladimíra Mináča* Ján Seman a Martin Krno za Slovenský zväz protifašistických bojovníkov. Pohnutý život a dielo oboch národných protagonistov vo svojich príspevkoch osvetlili Lukáš Perný zo Slovenského literárneho ústavu Matice slovenskej, Vladimíra Mináčova-Dutková, vnučka Vladimíra Mináča, Jana Schillerová-Horváthová, pamätníčka Vladimíra Clementisa a dcéra Ivana Horvátha, profesor Dalimír Hajko, slovenský vysokoškolský pedagóg, filozof, kulturológ, literárny kritik a esejista, politológ a historik doc. Eduard Chmelár s príspevkom Vladimír Mináč ako duchovný otec nezávislosti Slovenskej republiky, ďalej profesor Svetozár Krno, Roman Michelko, profesor Jozef Leikert, diplomat a politik Peter Weiss, predseda Matice slovenskej Marián Gešper a záverečná reč pripadla na žurnalistu a pamätníka Dušana Kerného. Podujatie sa stretlo so značným ohlasom a početnou účasťou poslucháčov. Výstupom bude pripravovaný zborník, na ktorý chcem touto cestou tiež

upozorniť. V ňom budú uvedené všetky vystúpenia, ktoré odzneli na konferencii, ale aj príspevky zaslané pri tejto príležitosti v písomnej podobe.

Vedecká konferencia Odkaz štúrovskej generácie

Rok 2022 vyhlásila Matica slovenská za Rok odkazu štúrovcov v súvislosti s 200. výročiami narodenia viacerých popredných predstaviteľov mladšej štúrovskej generácie a žiakov Ľudovíta Štúra, ako boli Ján Kučera, Ján Alexander Rotarides, Janko Kráľ, Ján Vratislav Francisci, Ján Blahoslav Kalinčiak, Peter Michal Slavomil Bohúň, Samuel Dobroslav Štefanovič, August Horislav Krčméry, Štefan Marko Daxner a iní, ktorým sa venovala pozornosť aj v jednotlivých podujatiach v priebehu roka. Hlavným ťažiskovým výstupom organizovaným vedeckým pilierom, pod patronátom predsedu Národnej rady Slovenskej republiky Borisa Kollára, bola vedecká konferencia Matice slovenskej s názvom *Odkaz štúrovskej generácie*. Konala sa v dvoch dňoch 8. a 9. septembra 2022 za účasti popredných slovenských vedeckých pracovníkov, zaoberajúcich sa touto problematikou, v sídelnej matičnej budove v Martine. Konferencia sa realizovala prostredníctvom troch sekcií a skúmala životné osudy aj rozličné aspekty diela štúrovských dejateľov v historickej, jazykovednej a literárnohistorickej a filozofickej sekcii. Ako sa uvádza v komuniké z konferencie, „referáty a diskusie, ktoré odzneli na tomto vedeckom fóre, jednoznačne potvrdili a v niektorých ďalších detailoch doplnili i rozšírili poznatky o tom, že štúrovská generácia a jej mnohostranné aktivity patrili medzi zakladateľské a rozhodujúce počiny v našich národných dejinách temer vo všetkých oblastiach kultúrno-politických a duchovných úsilí, ktoré zavýšili emancipáciu a napomohli formovať novodobý slovenský národ najmä v kontexte európskych revolučných pohybov v rokoch 1848 a 1849, čím začali etapu jeho demokratického vývoja a položili základný kameň našej dnešnej štátnej samostatnosti“. V historickej sekcii vystúpili s príspevkami: doc. PaedDr. Pavol Parenička, CSc. (Fakulta sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave): *Štúrovskí rebeli, revolucionári a vizionári*; doc. PhDr. Ivan Mrva, CSc. (Fakulta humanitných vied Žilinskej univerzity v Žiline): *My zvolili sme si cestu života trnístú. Pohnútky národného prebudenia a jeho dôsledky*; prof. PhDr. Róbert Letz, PhD. (Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave): *Reflexia štúrovcov v mladej slovenskej generácii 30. rokov 20. storočia*; Mgr. Kamila Fircáková (Slovenské národné múzeum – Múzeum židovskej kultúry): *Štúrovci v povedomí a aktivitách študentských korporácií*; PhDr. Matej Mindár, PhD. (Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne) – Janka Poláková (Literárny klub Omega – Trenčín): *Život a pôsobenie rodiny Ľudovíta Štúra v Trenčíne*; ThLic. Michal Glevaňák (Univerzitná knižnica Prešovskej univerzity v Prešove): *Cesta Bohuša Nosáka-Nezábudova ako člena Cestovateľského spolku do terra incognita alebo stretnutie mladého študenta s jedným z panteónu slavistov s užhorodským gréckokatolíckym farárom a rusínskym intelektuálom Michailom Lučkajom*; Mgr. Zdenko Tkáč (Slovenský historický ústav Matice slovenskej v Martine): *Pátranie po zabudnutom hrobe nezabudnuteľného básnika Janka Kráľa*; Mgr. Michal Franko, PhD. (Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave): *Ján Kutlík – jeden z najaktívnejších národných buditeľov na Dolnej zemi*; PhDr. Zuzana Pavelcová (Krajanské múzeum Matice slovenskej): *Synergie štúrovcov na Dolnej zemi v živote a diele Štefana Václava*

Homolu; Bc. Nadežda Zelenina (Moskovská štátna univerzita/Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre): *Jovan Jovanovič Zmaj, srbský dejateľ v kontexte štúrovských dejín*; Ing. Mgr. Anton Meteňko, PhD. (Zaujmový odbor regionalistiky Matice slovenskej): *Štúrovci a hurbanovci na východnom Slovensku – niektoré spoločenskopolitické a vojenské aspekty zimnej výpravy 1848 – 1849*; Mgr. Peter Schvantner (Matica slovenská): *Štúrovcami inšpirovaný tajný študentský spolok Mor ho!*; doc. PaedDr. Július Lomenčík, PhD. (Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici): *Pedagogický odkaz štúrovcov pre súčasný výchovno-vzdelávací proces*; Mgr. Radoslav Žgrada (Slovenský historický ústav Matice slovenskej v Martine): *Historická reflexia štúrovcov v diele Vladimíra Mináča*. Nasledovala prezentácia monografie docenta Pavla Pareničku *Štúrovskí vizionári a revolucionári na nemeckých univerzitách (Sonda do kritického myslenia štúrovcov)* a slávnostné otvorenie Bibliotéky Matice slovenskej. V piatok 9. septembra 2022 pokračovala konferencia jazykovednou a literárnohistorickou sekciou, na ktorej vystúpili so svojimi príspevkami: prof. PhDr. Ján Kačala, DrSc. (Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave) – *Štúrov koncept spisovného jazyka (aj) ako úsilie prekonať jazykovo-konfesijné rozdelenie slovenského národa*; PaedDr. Renáta Hlavatá, PhD. (Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre) – *Slovenskje povesti Jána Francisciho vo vzťahu k formujúcej sa spisovnej norme slovenčiny*; PaedDr. Jaroslav Vlnka, PhD. (Pedagogická fakulta Univerzity J. Selyeho v Komárne) – *Na margo portrétu rozorvaného hrdinu v poézii Janka Kráľa*. Vo filozofickej sekcii vystúpili s príspevkami: prof. PhDr. Dalimír Hajko, DrSc. (Fakulta humanitných vied Žilinskej univerzity v Žiline) – *Štúrovci v dejinách slovenskej kultúry*; Dr. h. c. prof. PhDr. Rudolf Dupkala, CSc. (Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove) – *Spory Štúrovcov o charakter slovenskej filozofie*; Mgr. Viktoria Nadolska (Prešovská univerzita v Prešove) – *Filozofia Ludovíta Štúra cez prizmu traktátu „Slovanstvo a svet budúcnosti“* a na záver PhDr. Lukáš Perný, PhD. (Slovenský literárny ústav Matice slovenskej) – *Sociálna filozofia štúrovcov a jej praktická implementácia v dokumentoch slovenskej štátnosti*. Výstupom z konferencie bude aj chytaný zborník.

Radoslav Žgrada